

VERKSAMHETSBERÄTTELSE

CEMAS 2018

Centrum för maritima studier

Stockholms universitet och Statens maritima och transporthistoriska museer

Stockholms
universitet

Innehåll

Förord	2
CEMAS organisation	3
Styrelsen	3
CEMAS medarbetare under 2018	3
Verksamhet 2018	4
Pågående projekt och projektansökningar	4
Doktorandernas arbete	4
Niklas Erikssons postdokortjänst	4
Döden och havet	4
Neutralitet till sjöss och ostindiska kompaniet	4
Projektansökningar, stärkt marinarkeologi och ny postdok	4
Seminarier, workshops, konferenser	5
Maritima seminariet 2018	5
<i>Den glömda flottan</i> och CEMAS forskningsworkshop den 4 juni	6
Forskarnas övriga verksamhet	7
Simon Ekström	7
Leos Müller	7
Niklas Eriksson	8
Fredrik Kämpe	9
Ida Hughes Tidlund	9
Mirja Arnshav	9
Undervisning	10
Publikationer 2018	11
Ekonomi	13

Förord

Verksamhetsåret 2018 var det tredje året av CEMAS andra avtalsperiod (2016–2021). Återigen har det varit ett både aktivt och på många sätt framgångsrikt år. Genom ett stort bidrag från Granholms stiftelse har CEMAS fått ett viktigt tillskott i finansiering av basverksamheten. Dessutom har vi varit lyckosamma även när det gäller andra ansökningar. Sammantaget innebär det att CEMAS går in i 2019 med en bättre budgetsituation än vi trodde i början av 2018. Det säkrar en ny postdoktortjänst i maritim etnologi under 2019, som redan är tillsatt, och möjligen även en fortsatt satsning på andra postdoktoranställningar. Framgångsrika ansökningar innebär också att Leos Müller kommer att dels träda tillbaka som CEMAS föreståndare under vårterminen 2019 (sabbatstermin) och dels gå ner i tjänstgöringen under åren 2019–2022 (andra projekt).

I samarbetet med SMM har vi arbetat vidare med det tvärvetenskapliga projektet ”Den glömda flottan”. CEMAS forskningsworkshop 4 juni 2018 ägnades framförallt åt projektet. Vi har också fått en extern finansiering för en mindre konferens 2019 och siktar på en större projektansökan i början av år 2020.

Om man ska lyfta något särskilt i CEMAS forskningsarbete under 2018 är det nog Niklas Erikssons postdoktortjänst som har genererat både flera spännande forskningsrön och mycket uppmärksamhet i media, och Simon Ekströms lovande projekt om döden till havs (med inriktning mot maritima museer). Här kan det även noteras att Hanna Jansson, som under 2019 påbörjar en postdoktjänst i maritim etnologi, anknyter till Ekströms projekt. Döden och havet är ett av de forskningsteman som CEMAS särskilt vill lyfta fram i framtiden. Vår forskning syns även internationellt: vi deltar i internationella konferenser och publicerar oss både på svenska och engelska. Ett antal publikationer presenteras närmare nedan.

En viktig del av CEMAS utåtriktade arbete är Maritima seminariet på Vasamuseet i Stockholm och Marinmuseum i Karlskrona. Under 2018 presenterade elva forskare från olika discipliner sina pågående projekt eller forskningsresultat. Seminariet har hittat en stabil form och fungerar idag som Sveriges kanske viktigaste plattform för maritim forskning inom humanistiska ämnen. Slutligen borde vi också nämna CEMAS insats inom SU:s utbildningar. Vi ger en uppskattad kvällskurs i maritim historia och handleder många studenter som intresserar sig för ämnen med maritim anknytning.

Leos Müller, professor i historia och föreståndare för CEMAS

CEMAS organisation

Avsikten med etablerandet av CEMAS är att skapa ett mångdisciplinärt och tvärvetenskapligt samarbete mellan forskare inom det maritima fältet såväl vid museer som vid svenska lärosäten för att stärka kompetensen inom forskningsfältet nationellt. De ämnesområden som i första hand berörs är arkeologi, etnologi och historia. De organisatoriska enheter som är involverade vid SU är Historiska institutionen och Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap.

Styrelsen

Under 2018 bestod CEMAS styrelse av följande ledamöter:

- Karl-Olof Hammarkvist, adj. professor vid Handelshögskolan, styrelseordförande
- Anna Götlind, professor, historia, Stockholms Universitet
- Lars Kaijser, docent, etnologi, Stockholms Universitet (under VT 2018 tillf. ledamot professor Lena Gerholm)
- Nanouschka Myrberg Burström, arkeologi, Stockholms Universitet
- Fredrik Svanberg, enhetschef Kulturarvsenheten, SMM
- Mirja Arnshav, för SMM
- Andreas Linderoth, forskningssamordnare, SMM
- Fredrik Kämpe, CEMAS, doktorand i historia.

Styrelsen sammanträdde under 2018 fyra gånger: 22 februari, 30 maj, 22 augusti och 12 november. Mötet i maj ägde rum i Marinmuseum i Karlskrona, övriga möten i lokalen Spiltan, SMM Stockholm.

CEMAS medarbetare under 2018

- Leos Müller, professor i historia samt CEMAS föreståndare
- Simon Ekström, docent i etnologi, forskare
- Mirja Arnshav, doktorand i arkeologi
- Fredrik Kämpe, doktorand i historia
- Ida Hughes Tidlund, doktorand i etnologi
- Niklas Eriksson, postdoktor i marinarkeologi (2017–2018)

Verksamhet 2018

Pågående projekt och projektansökningar

Doktorandernas arbete

CEMAS tre doktorander: Mirja Arnshav, Fredrik Kämpe, och Ida Hughes Tidlund har under 2018 fortsatt sina forskarstudier och presenterade även vid flera tillfällen sina pågående avhandlingsprojekt (institutionens seminarier, konferenser). Arbetet fortskrider enligt respektive doktorands studieplan och samtliga förväntas disputeras under perioden 2020–2021.

Niklas Erikssons postdoktortjänst

Niklas Erikssons tvååriga postdoktortjänst avslutades i december 2018. Resultaten av hans framgångsrika arbete redovisas nedan, under publikationer, konferensdeltagande och annat. Eriksson kommer även att publicera en bok som bygger på postdok-projektet. Erikssons tvåårsanställning som postdoktor vid CEMAS måste beskrivas som en av de mest framgångsrika så här långt.

Döden och havet

Simon Ekström påbörjade ett nytt forskningsprojekt som studerar döden till havs utifrån tvärvetenskapliga perspektiv, med särskild inriktning mot museer och kulturarv. Även han presenterade projektet vid flera tillfällen.

Neutralitet till sjöss och ostindiska kompaniet

Müllers forskning under 2018 berörde främst tidigmodern neutralitet till sjöss. Flera artiklar, bokkapitel och textboken "Neutrality in World History" anknyter till temat. Men Müller har även forskat och skrivit om svenska ostindiska kompaniet och Sveriges långväga handel och sjöfart under 1700-talet. Monografin "Sveriges första globala århundrade" berör i hög grad Sveriges maritima historia under 1700-talet.

Projektansökningar, stärkt marinarkeologi och ny postdoktor

CEMAS har under 2018 varit framgångsrikt när det gäller projektansökningar. Under vårterminen 2018 beviljades CEMAS 500 000 kronor från Henrik Granholms stiftelse, för att stärka ämnet marinarkeologi inom CEMAS. Beslutet fattades i april 2018 och gäller anslag för år 2018.

Den externa finansieringen gjorde det möjligt att fortsätta med vår satsning på postdoktoranställningar. Under höstterminen 2018 utlystes en ny postdoktortjänst i maritim etnologi för perioden 2019–2020. Hanna Jansson och hennes postdok-projekt ”Att förena sig med större vatten. En studie i askspridning till sjöss” bedömdes bland de sökande som det mest genomtänkta och relevanta för CEMAS. Hanna Jansson tackade ja till anställningen och kommer att tillträda postdoktortjänsten under 2019.

Leos Müller ingår i projektet ”På spaning efter kunskap om världen. Skandinaviska resenärer till sjöss 1650–1810” som fått Vetenskapsrådets finansiering för åren 2019–2022. Projektet, som har en tydlig maritimhistorisk inriktning, är ett samarbete mellan Müller och prof. Margaret Hunt, Uppsala universitet. Syftet är att studera skandinaviskt (svensk och danskt) material i så kallade Prize Papers i National Archives i London. Müller har också beviljats en sabbatstermin (vårtermin 2019) för utbyte med Copenhagen Business School (CBS). Syftet med vistelsen är dels Müllers forskning om nordisk maritim neutralitet och dess roll för folkrätten historia, dels att etablera samarbete med Center för maritim och företagshistoria, vid Syddansk universitet, Odense, och CBS.

Mirja Arnshav deltar i ansökan om projektet ”*Flyktens materialitet*” tillsammans med Kulturarvsenheten/Sjöhistoriska till Riksantikvarieämbetet.

CEMAS beviljades under 2018 också stöd om 85 000 kronor för workshopen ”Den glömda flottan”. Ansökan gick till Riksbankens jubileumsfond under rubriken ”Forskningsinitiering” som är ett förberedande stöd till större projekt, vilket stämmer väl överens med CEMAS ambition att söka flerårig finansiering av projektet år 2020. Om projektet och workshopen som äger rum den 21–22 februari 2019 se vidare nedan.

Seminarier, workshops, konferenser

Maritima seminariet 2018

Maritima seminariet är den viktigaste plattformen för CEMAS verksamhet utåt. Sedan sin start år 2010 har det vuxit till en välfungerande mötesplats för tvärvetenskaplig maritim forskning i Sverige. I seminarieserien presenteras pågående forskning och forskningsresultat (till exempel i form av böcker) i historia, etnologi, marinarkologi, och andra ämnen. Det är också en viktig plattform för CEMAS forskare och doktorander. Maritima seminariet är öppet för alla. Bland seminariedeltagare finns studenter, SMM:s anställda, doktorander och andra intresserade. Vi organiserar ca. tolv seminarier per år. Platsen för seminariet är vanligtvis Franzenrummet, Vasamuseet, med tv-länk till Marinmuseum i Karlskrona. Ambitionen är att utöka antalet presentationer i Karlskrona. En del seminarier spelas in för SMM:s anställda.

Vårprogrammet

- 26/1 *Emmanuel Guy*, Université du Québec à Rimouski: Ideals, worldviews, discourses and images: What do immaterial dimensions teach us about the current state of the shipping industry in Canada?

- *9/3 Ida Jörgensen*, marinarkeolog, Syddansk universitet: Konstruktionskommissionen est. 1739. The pursuit of cognitive objectives in 18th century Danish ship design.
- *23/3 Henrik Arnstad*, historiker och författare, Stockholm: Demokratins historia och havet: Transnationell sjöfart, maritima traditioner och politisk inkludering.
- *6/4 Ingvar Sjöblom*, historiker, Försvarshögskolan, presenterar sin avhandling Svenska sjöofficerare under 1500-talet.
- *4/5 Annika Büinz*, arkeolog, Göteborgs universitet: Allas vår sjöman. En studie av hur karaktären sjöman framställs i maritima museers berättelser.
- *18/5 Niklas Eriksson*, marinarkeolog, CEMAS, presenterar sitt postdok-projekt Tidigmoderna farleder.

Höstprogrammet

- *21/9 Martin Jes Iversen*, Köpenhamn, företagshistoria: Danish Shipping in the 21st Century: Business Models in an Age of Disruption.
- *12/10 Louis Sicking*, Leiden och Amsterdam, historia: A Ship Model as Object of Interdisciplinary Research: The Oldest Preserved Complete Dutch Ship Model in Amsterdam.
- *19/10 Simon Ekström*, CEMAS, etnologi: Mörk materia: Om insamlande och utställande av död på maritima museer.
- *26/10 Delia Ní Chíobháin Enqvist*, Bohusläns museum och Linnéuniversitetet, marinarkeologi: Digital Maritime Sights: Digital visual documentation and communication in Scandinavian contract maritime archaeology.
- *30/11 Leos Müller*, CEMAS, historia: Sveriges första globala århundrade: en 1700-talshistoria

Den glömda flottan och CEMAS forskningsworkshop den 4 juni

På SMM:s initiativ påbörjades under 2018 arbetet kring projektet ”Den glömda flottan”. SMM genomförde under 2018 en mindre inventering av material om de sänkta fartygen i Stockholm, Stockholms skärgård och i Karlskrona. CEMAS forskningsworkshop den 4 juni 2018 ägnades främst åt ”Den glömda flottan”. Projektets frågor och en tänkbar framtidsstrategi diskuterades. Vi kom överens om att söka medel för ett flerårigt projekt från större anslagsgivare (Riksbankens jubileumsfond, Vetenskapsrådet) 2020 och samtidigt söka ett mindre förberedande anslag under 2018 för en konferens i början av 2019. Andra delen av CEMAS forskningsworkshop ägnades åt forskningspresentationer från doktorander: Ida Hughes Tidlund, Fredrik Kämpe, Mirja Arnshav; och postdoktorer: Niklas Eriksson, AnnaSara Hammar.

Under höstterminen 2018 sökte och fick CEMAS medel för forskningsinitiering från Riksbankens jubileumsfond (se ovan). Medlen kommer att användas för en workshop på Marinmuseum i Karlskrona den 21–22 februari 2019. Workshopen ska dels kartlägga intressant forskning på området, och dels knyta svenska och nordiska forskare till

CEMAS/SMM. Syftet med workshoppen på Marinmuseum är som redan framhållits också att lägga grunden för en kommande större ansökan.

Forskarnas övriga verksamhet

Simon Ekström

- 14 februari 2018, på Alla hjärtans dag, medverkar i radioprogram, PP3 (P3), om humrar och sexualitet.
- 21 mars 2018, presentation av pågående forskningsprojekt och seminarietexten: "De döda på Vasa. Mänskliga kvarlevor mellan vetenskap och inlevelse", vid Högre seminariet i etnologi, Stockholms universitet.
- 13 april 2018, deltagit i workshop "Tänk på döden", ett tvärvetenskapligt forskarmöte anordnat av Stockholm Business School, Stockholms universitet. Medverkade med paper: "Döden efter döden – museer som deathscapes".
- 19 oktober 2018, presentation med anledning av utdelandet av Magdalena Ribbings stipendium, Gastronomiska sällskapet, Stockholm: "Hummer på bordet. 100 år av exklusiva råvaror och kulinarisk teater".
- 8 november 2018, deltagit i ytterligare en workshop "Tänker på döden" med anledning av ett gemensamt bokprojekt (antologi), arrangörer Emelie Reinhold och Oscar Vandery, Stockholm Business School, Stockholms universitet.

Leos Müller

- 10 april 2018, halvseminarium om Diplomati och utrikespolitik under tidigmodern tid, Riksarkivet Stockholm, egen presentation om svenska konsulter under tidigmodern tid.
- 13–17 maj 2018, L Settimana di Studi, Prato, Datinis institute, "Maritime networks as a factor in European integration", deltog med paper "Scandinavian trade and shipping in the Mediterranean, c. 1700–1800"
- 24 maj 2018, föredrag på Historiska klubben, Stockholm, "Maritim historia i Sverige... och världen"
- 6–8 september, 2018, deltagit i European Business History Congress, Ancona, med bidraget "A small nation in a global sea. Sweden's shipping industry and globalization in a long-term perspective, 1750–1980"
- 19 september 2018, IRH-network Seminar, presentation av kommande bok "Neutrality in World History. Themes in World History"
- 13 november 2018, Historiska seminariet, Göteborgs universitet, presentation av "Sveriges första globala århundrade"
- 21 november 2018, lunchföredrag, Sjöhistoriska museet, boksläpp av "Sveriges första globala århundrade", samtal med Jonas Monie Nordin, Statens historiska museer.

Niklas Eriksson

- Niklas tilldelades Vasamuseets vänners pris år 2018 för boken ”Riksäppet – Arkeologiska perspektiv på ett bortglömt regalskepp”. Presentation den 24 april 2018.
- Intervju om Riksäppet i Forskning & Framsteg, 2/2018
- 30 mars 2018, deltagit i workshoppen arrangerad av postdokgruppen vid Institutionen för arkeologi och antikens kultur, SU, på temat Humanistiska tvärvetenskaper.
- 12 april 2018, deltagit i Nordisk marinarkeologisk konferens på Sjöhistoriska museet. Föreläste om Teknik, naturvetenskap och humaniora kring vraket efter Bodekull 1661–1678.
- 19–20 april 2018, Studieresa till Sjöfartsmuseet i Rotterdam tillsammans med Blekinge museum och Gribshundsprojektet i syfte att knyta kontakter och titta på Matarómodellen.
- 25 april 2018, Föreläste om ”Hur Dalarövraket återfick namnet Bodekull” på Historiska museet (i samarbete med Svenska fornminnesföreningen).
- 3 oktober 2018, Föreläsning om Riksäppet på Marinmuseum
- 4 oktober 2018, Föreläsning arrangerad av länsstyrelsen i Blekinge om identifieringen av Bodekull, Rådhuset i Karlshamn
- 15 oktober 2018, Presenterade på historiskarkeologiska forskarseminariet i Lund, om Bodekull
- 8 november 2018, Studiebesök och möte i källaren på Kalmar slott för att tillsammans med Historiska museet utarbeta åtgärdsprogram för de på 1930-talet uppgrävda och tillvaratagna fartygsfynden från Kalmar slottsfjärd.
- 22–26 november 2018, International Symposium on Boat and Ship Archaeology (ISBSA) i Marseille, eget bidrag om Bodekull.
- Utöver punkter ovan har Niklas deltagit i styrgruppen för att arkeologiskt undersöka och bygga museum för vraket efter det senmedeltida krigsfartyget Gribshunden som sjönk utanför Ronneby 1495. Inom ramen för projektet har han tillsammans med Ingvar Sjöblom författat en mindre skrift som kommer att publiceras kring årsskiftet 2018/2019.

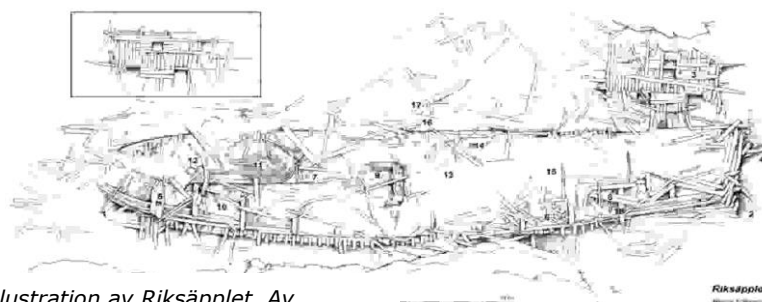

Illustration av Riksäppet. Av
Niklas Eriksson.

Fredrik Kämpe

- 7 februari 2018, presentation av Sjöhistoriska museets årsbok på Marinmuseum tillsammans med Andreas Linderoth och Mirja Arnshav.
- 13–19 maj 2018, L Settimana di Studi, Prato, Datinis institute och ESTER Advanced Seminar Prato. Fredrik presenterade sitt avhandlingsämne.

Ida Hughes Tidlund

- Deltagit i workshopen för kulturgeografer på Uppsala universitet, där hon presenterade avhandlingsprojektet och diskuterade gränsbegreppet.

Mirja Arnshav

- 7 februari 2018, presentation av Sjöhistoriska museets årsbok på Marinmuseum tillsammans med Andreas Linderoth och Fredrik Kämpe
- Deltagit i sessionen “Taking conflict archaeology beyond national borders” i Barcelona (European Association of Archaeologists) med eget bidrag.
- Deltar i dialog med Vasamuseet om representation av kvinnor i utställningarna.

Undervisning

CEMAS kvällskurs ”Svensk historia från sjösidan”, 10 HP, gavs under höstterminen 2018 i samarbete mellan våra tre ämnen. På kursen undervisade: Leos Müller, Simon Ekström, Mirja Arnshav och Niklas Eriksson. Utvärderingen visar att kursen uppskattas av deltagare men vi har tyvärr noterat ett sjunkande antal studenter.

Utöver kursen ”Svensk historia från sjösidan” handleder CEMAS medarbetare uppsatser i maritima ämnen. Under 2018 ventilerades ett antal kandidatuppsatser i historia:

- Hans Hansell, ”Skapandet av en båtklubb - Gustavsbergs Båtklubb 1922–1960” (ht 2017)
- Fabian Eriksson, ”Svensk sjöfart i förändring En studie om ökande andelen utländska besättningar på svenska fartyg 1950–1970” (HT 2017)
- Oscar Schad, ”hwad Caparen af mig plundrat sosom kläder Kappa och mehra Saker” Svensk neutralitet och kapningarna åren 1689–1697” (VT 2018)
- Hugo Simion Malmcrona, ”Under neutral flagg på oroligt vatten: Svensk långväga sjöfart runt sjuårskriget, 1753–1766” (ht 2018)
- Stefan Sandsten, ”Om Svenska Ostindiska Kompaniets nedgång och fall” (ht 2018)

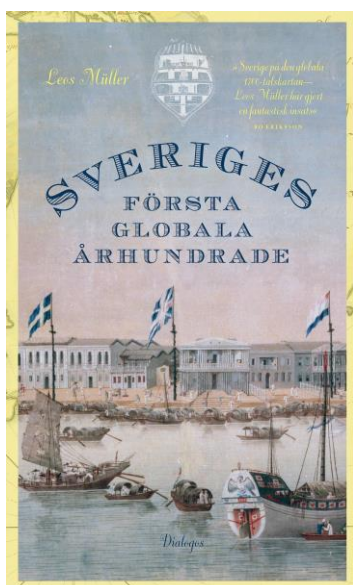
Niklas Eriksson har handlett sex kandidatuppsatser med marinarkeologiska ämnen. Eriksson medverkar i undervisningen på alla grundkursterminer i arkeologi.

Publikationer 2018

Tre föremål som hittades i Dalarövraket, senare identifierat som *Bodekull*. Vraket var ämne för artiklar av Niklas Eriksson 2018, där även dessa bilder användes.

Foto: Anneli Karlsson, SMM

Omslag till Sveriges första globala århundrade av Leos Müller.

Skäret Märket, väster om Åland, sett från havet. Märket är i centrum för en publikation av Ida Hughes Tidlund.
Foto: Ida Hughes Tidlund.

- Niklas Eriksson, "A New View of the 'Edesö Wreck': Identifying the Swedish naval vessel *Bodekull*, built 1659–1661 and sunk 1678 from written sources", *The International Journal of Nautical Archaeology*, 2018, vol. 47
- Niklas Eriksson, "Trupptransporten som blev en mjölskuta: Identifieringen av "Dalarövraket" som flottans fartyg *Bodekull* (1661–1678)", *Forum Navale*, 2018, 74, s. 12–52.
- Leos Müller, Maxwell-Stuart, P.G., Steve Murdoch, *Unimpeded Sailing. A Critical Edition of Johann Gröning's Navigatio Libera (Extended 1698 Edition)* (translation and edition), Leiden Brill 2018.

- Leos Müller, “The Forgotten History of Maritime Neutrality, 1500–1800”, Pascal Lottaz & Herbert Reginbogin (eds), *Notions of Neutrality*, Lexington Books, 2018, s. 67–86
- Leos Müller, *Sveriges första globala århundrade*, Stockholm Dialogos 2018
- Ida Hughes Tidlund, ”Märket. The making and meaning of a border in the Baltic Sea”, publikation av Vitterhetsakademin.

Ekonomi

CEMAS finansieras gemensamt av Statens maritima museer och Stockholms universitet, där vardera sidan stödjer verksamheten med upp till två miljoner kronor årligen, totalt 4 miljoner kronor. Huvuddelen av kostnader täcker de anställdas (CEMAS forskare och doktorander) löner och övriga kostnader förbundna med anställningar. Samma medel har även finansierat en postdoktoranställning (etnologi). Utöver detta har CEMAS fått 500 000 kronor från Granholms stiftelse som en särskild satsning på marinarkeologi.

Budgetutfall för år 2018 presenteras i separat dokument.

2019-02-11

Centrum för maritima studier

Stockholms universitet 106 91 Stockholm Tel 08-16 20 00

www.historia.su.se/cemas info@su.se

CEMAS är ett samarbete mellan Stockholms universitet och Statens maritima och transporthistoriska museer.

Bild på framsidan: Dykning efter vraket Blekinge. Foto: Jim Hansson, Sjöhistoriska museet.

Licens: Erkännande-DelaLika (CC BY-SA)